

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «БОНДАР ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BONDAR v. UKRAINE)**

(Заява № 7097/18)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

17 грудня 2019 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Бондар проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Сіюфра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,

Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),

Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*), судді,

та Мілан Блашко (*Milan Blaško*), заступник Секретаря секції,

після обговорення за зачиненими дверима 26 листопада 2019 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 7097/18), яку 31 січня 2018 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Андрій Володимирович Бондар (далі – заявник).

2. Заявника представляла пані С. Амінова, юрист, яка практикує у м. Херсон. Уряд України (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина.

3. Заявник скаржився, що національні органи влади не забезпечили ефективного виконання рішення, яким було встановлено графік побачень з його малолітньою донькою. 12 червня 2018 року Уряд було повідомлено про скарги щодо невиконання рішення суду, яким було встановлено право на спілкування, та відсутності ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з цим; відповідно до пункту 3 Правила 54 Регламенту Суду решту скарг у заяві було визнано неприйнятними.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

4. Заявник народився у 1986 році та проживає у м. Херсон. У 2010 році він одружився з В. 12 червня 2013 року в них народилася донька М. 15 липня 2014 року подружжя розлучилося. 16 січня 2015 року суд встановив, що дитина мала проживати разом з матір'ю.

5. Заявник ініціював цивільне провадження, стверджуючи, що В. перешкоджала його спілкуванню з донькою. Він просив суд встановити графік регулярних побачень з його дитиною.

6. Рішенням суду першої інстанції від 03 грудня 2015 року, зміненим рішенням Апеляційного суду Херсонської області від 01 березня 2016 року, В. було зобов'язано усунути перешкоди у побаченнях заявника з дитиною та участі в її вихованні. Суди встановили такий графік побачень. Протягом перших двох місяців

побачення заявника з його дитиною відбуватимуться протягом однієї години щочетверга у присутності матері дитини; протягом третього, четвертого та п'ятого місяців тривалість побачень буде збільшена до двох годин; потім двогодинні побачення відбуватимуться щонеділі та щочетверга, а також наступного дня після Нового року, Різдва, Пасхи, Міжнародного жіночого дня, Дня Незалежності України та дня народження дитини.

7. 07 вересня 2016 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ скасував рішення від 01 березня 2016 року та направив справу на новий розгляд до апеляційного суду, дійшовши висновку, що під час встановлення графіку побачень він належним чином не розглянув усі відповідні обставини, зокрема, розпорядок дня дитини, яка мала відвідувати дитячий заклад для проходження спеціального лікування.

8. 26 жовтня 2016 року Апеляційний суд Херсонської області, розглянувши всі обставини, вирішив, що заявнику мало бути надано право на двогодинні побачення з його донькою щонеділі у присутності матері дитини. 22 червня 2017 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив це рішення без змін.

9. 16 лютого 2017 року державний виконавець відкрив виконавче провадження за рішенням від 26 жовтня 2016 року.

10. 19 лютого 2017 року державний виконавець склав акт про те, що призначене на той день побачення заявника з дитиною не відбулося, оскільки мати відмовилася відчинити двері.

11. 21 лютого 2017 року державний виконавець виніс постанову про накладення на В. штрафу у розмірі 1 700 гривень (далі – грн) у зв'язку з невиконанням нею рішення про встановлення побачень. В. оскаржила цю постанову, і провадження досі триває.

12. У період з березня 2017 року до жовтня 2018 року заявник регулярно інформував державних виконавців та інші органи держаної влади, що мати дитини перешкоджала його побаченням з дитиною, порушуючи рішення про встановлення побачень. Він доводив, що 19 лютого, 12 березня, 14 травня, 02 і 16 липня, 06 і 13 серпня, 10 вересня, 15 і 22 жовтня, 19 і 26 листопада, 24 грудня 2017 року, 07 січня, 04, 11 і 25 лютого, 04 березня, 08 квітня, 06, 13, 20 і 27 травня, 03 і 24 червня, 08 і 22 липня, 12 серпня, 21 жовтня 2018 року він, незважаючи на свої спроби, не зміг побачитися зі своєю дитиною. Тривалість деяких побачень, які зрештою відбулися, була скорочена матір'ю дитини до двадцяти хвилин, замість встановлених судом двох годин. У своїх листах заявник клопотав про вжиття подальших дій для виконання рішення.

13. 27 червня 2018 року державний виконавець вручив В. офіційний документ, яким вимагалось дотримання нею графіку побачень.

14. 19 липня 2018 року державний виконавець встановив, що у 2017 – 2018 роках заявнику неодноразово не вдавалося побачитися зі своєю донькою без об'єктивних на це причини, а В. не завжди дотримувалась рішення про встановлення побачень. В. було попереджено, що на неї міг бути накладений штраф або застосовано кримінальне покарання.

15. 20 липня 2018 року державний виконавець виніс постанову про накладення на В. штрафу у розмірі 3 400 грн у зв'язку з недотриманням нею графіку побачень. Вона оскаржила цю постанову, і провадження досі триває.

16. 08 серпня 2018 року заявник звернувся до державного виконавця з проханням залучити до провадження психолога, проте безуспішно.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

17. Стаття 63 Закону України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 року (чинний з 05 жовтня 2016 року) встановлює загальні умови виконання рішення про заборону або утримання від вчинення певних дій. Цей порядок передбачає, що виконавець може накласти штраф на особу, проти якої ухвалено рішення, а у випадку невиконання рішення внести подання про порушення кримінального провадження щодо неї. Частина четверта статті 63 також передбачає, що під час виконання рішення такого типу виконавець повинен довести до відома особи, проти якої ухвалено рішення, резолютивну частину такого рішення та скласти відповідний акт. Після складення акта виконавець має винести постанову про закінчення виконавчого провадження.

18. 03 липня 2018 року Закон України «Про виконавче провадження» було доповнено статтею 64¹ щодо виконання рішень про встановлення побачення з дитиною. Згідно з цією статтею у випадку невиконання рішення виконавець може накласти штраф на особу, проти якої ухвалено рішення, та внести подання про порушення кримінального провадження щодо неї, а також звернутися з поданням про тимчасове обмеження особи у праві виїзду за межі України або винести постанову про встановлення тимчасового обмеження особи у праві керування транспортними засобами.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

19. Заявник скаржився, що національні органи влади не забезпечили ефективного виконання рішення, яким було встановлено

графік побачень з його малолітньою донькою. Він посилався на статті 8 і 13 Конвенції.

20. Суд, якому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи (див. рішення у справі «Радомілья та інші проти Хорватії» [ВП] *Radomilja and Others v. Croatia* [GC], заяви № 37685/10 та № 22768/12, пункт 114, від 20 березня 2018 року та «Вишняков проти України» (*Vyshnyakov v. Ukraine*), заява № 25612/12, пункти 29 і 30, від 24 липня 2018 року), розгляне скаргу виключно у світлі статті 8 Конвенції. Стаття 8 передбачає:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

А. Прийнятність

1. Доводи сторін

21. Уряд стверджував, що заяву слід оголосити неприйнятною, оскільки заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту. Зокрема, він мав оскаржити до суду дії та бездіяльність державних виконавців, відповідальних за виконання рішення про встановлення побачень.

22. Уряд також стверджував про зловживання заявником правом на подання індивідуальної заяви до Суду, оскільки у своїй заяві не представив повної картини виконавчого провадження, зокрема, щодо вжитих державними виконавцями дій, вочевидь, щоб ввести Суд в оману.

23. Заявник доводив, що мати дитини часто перешкоджала виконанню рішення, яким було встановлено графік щотижневих побачень. Він вимагав оперативної реакції органів державної влади, оскільки розгляд будь-якого судового позову зайняв би багато часу та був би неефективним. До того ж він сорок сім разів скаржився на бездіяльність державних виконавців їхньому керівництву, але не отримав відчутних результатів. У зв'язку з цим заявник стверджував, що дотримався правила вичерпання національних засобів юридичного захисту.

24. Заявник також оскаржив доводи Уряду щодо зловживання ним правом на подання індивідуальної заяви. Він стверджував, що йому не було відомо так багато деталей щодо виконавчого провадження, як

Уряду, та що у будь-якому випадку він не мав наміру вводити Суд в оману своєю заявою.

2. Оцінка Суду

25. Суд нагадує, що пункт 1 статті 35 Конвенції вимагає вичерпання лише тих засобів юридичного захисту, які пов'язані зі стверджуваними порушеннями та при цьому є доступними і достатніми. Існування таких засобів юридичного захисту має бути достатньо визначеним не лише в теорії, але і на практиці, оскільки без цього їм бракуватиме належної доступності та ефективності; саме держава-відповідач має встановити, що ці умови виконані (див., серед інших джерел, рішення у справі «МакФарлейн проти Ірландії» [ВП] (*McFarlane v. Ireland*) [GC], заява № 31333/06, пункт 107, від 10 вересня 2010 року).

26. Суд зазначає, що в рішенні у справі «Хабровські проти України» (*Chabrowski v. Ukraine*) (заява № 61680/10, пункт 108, від 17 січня 2013 року), в якому скарга стосувалася невиконання рішення суду у сфері сімейного законодавства, зокрема рішення, яким викрадену дитину було зобов'язано повернути її батькові, він встановив, що судовий позов проти державних виконавців був неефективним. Щодо цієї справи Уряд не довів, яким чином будь-яке звернення заявника із судовим позовом проти державних виконавців могло виправити стверджуване порушення або прискорити здійснення виконавчого провадження, а також не навів жодних прикладів національної практики щодо цього. Тому заперечення Уряду щодо прийнятності має бути відхилене.

27. Щодо стверджуваного зловживання правом на подання заяви Суд повторює, що надання неповної, а тому завідомо неправдивої інформації може становити зловживання правом на індивідуальну заяву, особливо коли інформація стосується самої суті справи, а достатнього пояснення щодо причин неповідомлення цієї інформації не надано. Проте навіть у таких випадках намір заявника ввести Суд в оману завжди має бути встановлений з достатньою достовірністю (див. рішення у справі «Гросс проти Швейцарії» [ВП] (*Gross v. Switzerland*) [GC], заява № 67810/10, пункт 28, ЄСПЛ 2014 з подальшими посиланнями).

28. У цій справі ніщо не свідчить, що ненадання заявником певної інформації стосовно провадження на національному рівні було умисним і могло вважатися наміром ввести Суд в оману. Отже, це заперечення Уряду має бути відхилене.

29. Суд зазначає, що ця заява не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

30. Заявник стверджував, що національні органи влади не вжили належних заходів для забезпечення виконання матір'ю дитини рішення суду про встановлення побачень.

31. Уряд стверджував, що державні виконавці вжили всіх відповідних заходів для виконання рішення про встановлення побачень.

32. Суд зазначає, що право взаємного спілкування одного з батьків та дитини становить основоположний елемент «сімейного життя» у розумінні статті 8 Конвенції (див., серед інших джерел, рішення у справі «К. і Т. проти Фінляндії» [ВП] (*K. and T. v. Finland*) [GC], заява № 25702/94, пункт 151, ЄСПЛ 2001-VII). Загальні принципи щодо позитивного зобов'язання держави стосовно права батьків на спілкування описані у згаданому рішенні у справі «Вишняков проти України» (*Vyshnyakov v. Ukraine*), пункти 35 – 37 з подальшими посиланнями).

33. У цій справі стосунки заявника з його донькою становили «сімейне життя» у розумінні статті 8 Конвенції. З фактів вбачається, що численні побачення заявника з його дитиною не відбулися через поведінку матері (див. пункти 10 – 15).

34. Ніщо не свідчить, що у ході виконавчого провадження органи державної влади коли-небудь розглядали застосування механізмів контролю за добровільним виконанням рішення. До того ж залишається незрозумілим, наскільки до процесу могли бути залучені органи опіки та піклування, та чи могли бути використані які-небудь засоби врегулювання сімейних конфліктів. Хоча слід визнати, що перевага завжди надається добровільному виконанню, Суд зазначає, що незмінна позиція, якої часто дотримуються батьки у таких справах, може ускладнити таке добровільне виконання та зумовити у певних випадках необхідність застосування пропорційних примусових заходів (див. згадане рішення у справі «Вишняков проти України» (*Vyshnyakov v. Ukraine*), пункт 43 з подальшими посиланнями).

35. Щодо примусових заходів, то державні виконавці намагалися накласти на В. два штрафи, що вона згодом оскаржила у судах, і жодної інформації, чи сплатила вона фактично якийсь із них, немає. Тому мало ймовірно, що такі санкції мали для неї який-небудь примусовий ефект, оскільки вона далі перешкоджала спілкуванню заявника з його донькою (див. для порівняння рішення у справі «Куппінгер проти Німеччини» (*Kuppinger v. Germany*), заява № 62198/11, пункт 105, від 15 січня 2015 року).

36. У згаданому рішенні у справі «Вишняков проти України» (*Vyshnyakov v. Ukraine*), пункт 46) Суд встановив, що неналежне виконання рішень суду про встановлення побачень з дитиною було

наслідком недостатньо розвинутих законодавчих та адміністративних механізмів, які б могли прискорити добровільне дотримання домовленостей із залученням фахівців служби у справах дітей та сім'ї. Крім того, наявні законодавчі та адміністративні механізми не передбачали відповідних і конкретних заходів для забезпечення примусового виконання рішення про встановлення побачень відповідно до принципу пропорційності (див. там само). Суд вважає, що ці висновки так само застосовні і до цієї справи. Незначні зміни у законодавстві щодо виконавчого провадження (див. пункт 18) не можуть спонукати Суд дійти іншого висновку у цій справі.

37. Отже, Суд вважає, що було порушено статтю 8 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

38. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

39. Заявник вимагав 12 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

40. Уряд стверджував, що ця вимога була необґрунтованою.

41. Суд вважає, що заявник мав зазнати болю та страждань у зв'язку зі встановленим у цій справі порушенням. Ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 7 500 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

42. Заявник також вимагав 12 000 українських гривень в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді.

43. Уряд стверджував, що ця вимога була необґрунтованою.

44. З огляду на наявні в нього документи та свою практику Суд вважає за розумне присудити 414 євро в якості компенсації судових та інших витрат.

C. Пеня

45. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 7 500 (сім тисяч п'ятсот) євро та додаткового суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 414 (чотириста чотирнадцять) євро та додаткового суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 17 грудня 2019 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мілан Блашко
(*Milan Blaško*)
Заступник Секретаря

Сіюфра О'Лірі
(*Síofra O'Leary*)
Голова